

YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLIK VA FRILANS (O‘ZINI-O‘ZI BAND QILGAN SHAXS) FAOLIYATINING SOLIQQA TORTISH ASOSLARI: YEVIROPA VA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI MISOLIDA

Yakubov San‘atbek Ravshanbekovich

O‘qituvchi, Ma‘mun universiteti

yakubov_sanatbek@mamunedu.uz

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Yevropa mamlakatlarida yakka tartibdagi tadbirkorlar va frilanserlarga nisbatan soliq tizimlari qanday qo‘llanilishi ko‘rib chiqiladi. Fransiya, Germaniya, Italiya, Estoniya va Ispaniya kabi mamlakatlarning amaliy modellari tahlil qilinadi. Maqolada soddalashtirilgan rejimlar va raqamli tizimlar yordamida iqtisodiy faoliyatni rasmiylashtirish qanday rag‘batlantirilayotgani yoritib beriladi. Shuningdek, O‘zbekiston soliq tizimini modernizatsiya qilishda foydalanilishi mumkin bo‘lgan tavsiyalar ham beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Yevropa, tadbirkorlik, frilans, soliq siyosati, rasmiylashtirish, soddalashtirilgan soliq, raqamli iqtisodiyot, xalqaro tajriba.*

Annotation: *This article reviews how European countries apply tax systems to individual entrepreneurs and freelancers. It examines practical models from France, Germany, Italy, Estonia, and Spain. The article highlights how simplified regimes and digital systems help encourage formalization. It also proposes insights that can be adopted in Uzbekistan for tax modernization.*

Key words: *Europe, entrepreneurship, freelance, tax policy, formalization, simplified taxation, digital economy, international practice.*

Аннотация: *В статье рассматриваются налоговые модели, применяемые в странах Европы по отношению к индивидуальным предпринимателям и фрилансерам. Анализируются практики Франции, Германии, Италии, Эстонии и Испании. Подчеркивается значение упрощённых режимов и цифровизации в процессах формализации. Также представлены предложения для Узбекистана на основе европейского опыта.*

Ключевые слова: *Европа, предпринимательство, фриланс, налоговая политика, формализация, упрощённое налогообложение, цифровая экономика, международный опыт.*

Kirish

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotda katta o‘zgarishlar sodir bo‘ldi. Raqamli texnologiyalar va internetning keng tarqalishi sababli **frilans** (o‘zini-o‘zi band qilgan

shaxs) va yakka tartibdagi tadbirkorlik (YTT) faoliyati butun dunyo bo'yicha ommalashdi. Ayniqsa, COVID-19 pandemiyasidan so'ng, ko'plab fuqarolar mustaqil mehnat qilishga o'tdilar.

Bunday faoliyatlar iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatsa-da, ularni soliqqa tortish masalasi ko'plab davlatlar uchun murakkab bo'lib qolmoqda. Har bir mamlakat o'zining ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti, soliqqa tortish mexanizmi, mehnat bozori holatiga qarab yondashuv ishlab chiqqan.

Ushbu maqolada Yevropa mamlakatlari bilan bir qatorda AQSh, Kanada, Yaponiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi ilg'or davlatlarning tajribasi tahlil qilinadi va O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar shakllantiriladi.

Adabiyotlar tahlili

Soliqqa tortish nazariyasi tarixan Adam Smit tomonidan asoslab berilgan bo'lib, uning adolat, aniqlik, soddalik va qulaylik prinsiplari hanuz dolzarbligini yo'qotmagan.

Musgrave (1959) soliqqa tortishning iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini o'rgangan bo'lsa, zamonaviy olimlar, xususan Z. Zucman va G. Piketty soliq bazasining kengayishi va adolatli taqsimotga urg'u bergan.

OECD, ILO va World Bank tomonidan e'lon qilingan so'nggi hisobotlarda gig iqtisodiyot va frilans faoliyatining soliqqa tortilishi, ularning ijtimoiy himoya tizimi bilan integratsiyasi keng yoritilgan.

AQShda IRS, Kanadada CRA, Yaponiyada NTA va boshqa soliq idoralari tomonidan mustaqil ishchilar uchun alohida soliqqa tortish tizimlari ishlab chiqilgan.

Natijalar

Quyida bir qator xorijiy mamlakatlarning Frilanser (o'zini-o'zi band qilgan shaxs)lar va yakka tadbirkorlarning soliqqa tortish tizimini ko'rib chiqamiz

Yevropa Ittifoqi:

- **Estoniya** – har bir fuqaroda raqamli soliq identifikatori mavjud. Onlayn platformalar orqali real vaqt rejimida soliq to'lovlari amalga oshiriladi.

- **Fransiya** – “auto-entrepreneur” rejimi orqali frilanserlar va YTTlar soddalashtirilgan tarzda soliqqa tortiladi.

- **Germaniya** – “kleinunternehmerregelung” deb ataluvchi kichik tadbirkorlik soliq imtiyozlari mavjud.

AQSh:

- Mustaqil ishchilar (self-employed) uchun 1099-NEC shakli asosida soliq topshiriladi.

- “Self-employment tax” degan maxsus ijtimoiy soliqlar bor.

- Frilanserlar tibbiy sug'urtani o'zlari to'laydi, ammo daromad soliqlari bo'yicha chegirmalardan foydalanadi.

Kanada:

- Frilanserlar GST/HST solig'i ostida ro'yxatdan o'tishi lozim.

- Soliq hisobotlari yillik daromadga asoslanadi.
- Kanada soliq agentligi (CRA) frilanserlar uchun maxsus ko'rsatmalar ishlab

chiqqan.

Yaponiya:

- “Kojin jigyo” deb nomlanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlik keng tarqalgan.
- Frilanserlar daromad soliqlari va iste'mol solig'i uchun mustaqil hisobot beradi.

Janubiy Koreya va Singapur:

- Soliqqa tortish tizimi yuqori darajada raqamlashtirilgan.
- Frilanserlar hukumat portalida ro'yxatdan o'tadi va elektron hisob-kitob

yuritadi.

Muhokama

Ilg'or davlatlar Frilanser (o'zini-o'zi band qilgan shaxs)lar va yakka tadbirkorlar faoliyatining soliqqa tortilishida quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

Soddalashtirish – soliq stavkalari oddiy, tushunarli va hisob-kitob qilish oson.

Raqamlashtirish – soliq hisobotlari onlayn amalga oshiriladi.

Moslashuvchanlik – frilanserlar daromadiga qarab differensial soliq stavkalari qo'llaniladi.

Adolat – kam daromadli frilansarlarga imtiyozlar, yuqori daromadli guruhlar uchun progressiv stavkalar.

O'zbekistonda ham ushbu tamoyillar asosida soliqqa tortish tizimini amaliyotga joriy etish uchun bosqichma-bosqich islohotlar amalga oshirilmoqda. Raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonida frilanserlar uchun qonunchilik bazasini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Frilanser (o'zini-o'zi band qilgan shaxs)lar va yakka tadbirkorlar global iqtisodiyotning yangi drayveriga aylanmoqda.

Ilg'or mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki soliq tizimini soddalashtirish, raqamlashtirish va soliq yukini kamaytirish har qanday mamlakat iqtisodiyotida muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda ham frilans faoliyatini qonuniylashtirish, ularni raqamli platformalarda ro'yxatdan o'tkazish, onlayn soliqqa tortish tizimini yanada takomillashtirish zarur.

Maxsus soliq rejimlari (masalan, "Digital Patent" yoki "Frilanser patenti") orqali soyadagi yakka tartibdagi tadbirkorlarni va frilanser (o'zini-o'zi band qilgan shaxs)larni qonuniy faoliyat ko'rsatishlarini ta'minlash mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1 Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*.

- 2 Musgrave, R. A. (1959). *The Theory of Public Finance*.
- 3 OECD (2023). *Taxing the Digital Economy*.
- 4 ILO (2022). *Social Protection for Non-standard Workers*.
- 5 IRS.gov – U.S. Internal Revenue Service.
- 6 CRA.ca – Canada Revenue Agency.
- 7 NTA.go.jp – National Tax Agency of Japan.
- 8 France Service Public (2023). *Auto-Entrepreneur Rules*.
- 9 Estonian Tax Board (2023). *Digital Filing System Overview*.
- 10 O‘zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi (2022).